Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт „Ямде лий“ редакций.

ЭРЛА СТАЛИНСКИЙ КОНСТИТУЦИИ КЕЧЕ

Виян лийже Сталинский Конституций!

Союзный республик-шамычын государственный гербышт

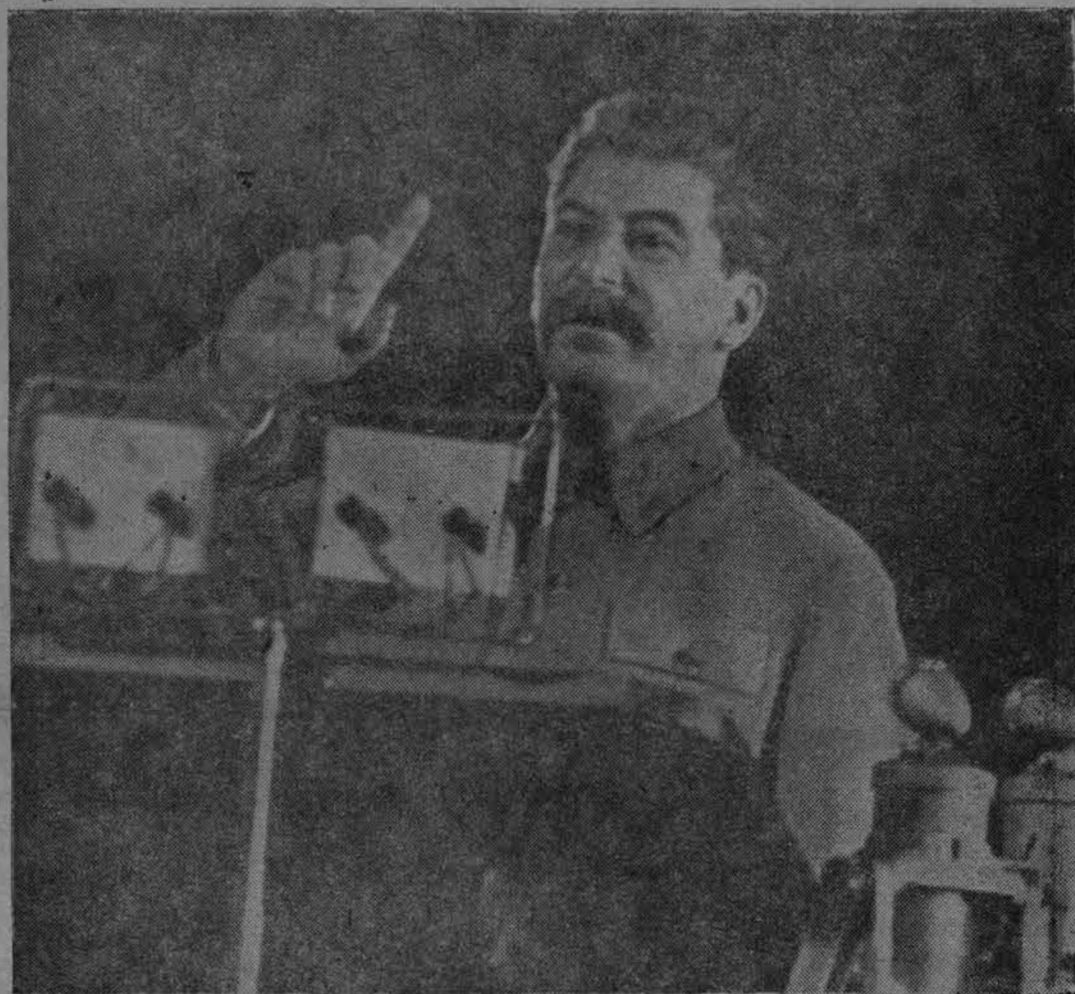

(Кӱшычын ӱлыкӧ) РСФСР, Украинский ССР, Белорусский ССР, Азербайджанский ССР, Грузинский ССР-шамычын государственный гербышт.

Союзный республик-шамычын государственный гербышт

(Кӱшычын ӱлыкӧ) Туркменский ССР, Узбекский ССР Таджикский ССР, Казахский ССР, Киргизский ССР-шамычын государственный гербышт.

МЕМНАН КОНСТИТУЦИЙ

Кок ий ожно—1936 ий 5 декабрьыште — Чрезвычайный VIII-ше Всесоюзный Совет-шамыч С'езд СССР-ын у Конституцийжым приниматлен. Конституций приниматлыме кечым мемнан элысе шемер калык ий еда кугу куанымаш дене пайремла. У Конституцийым Сталин йолташ возен. Садлан пӱтынь советский калык тиде Конституцийым Сталинский Конституций манын лӱмден.

Сталинский Конституций мемнан социалистический государствын гражданже-шамычлан пеш кугу права-шамычым пеҥгыдемден. Мемнан элыште изижат, кугужат тунемаш, канаш праван улыт. Советский гражданин-шамыч пашам ышташ, шоҥгеммекышт полышым налаш праван улыт. Теве гыгай права-шамыч ик капиталистический элыштат уке да лийынат огеш керт.

Сталинский Конституция кугу да виян социалистический элыште улан, пиалан илыш кече еда эше виян пеледын шога. Шемер калыкын икшыве-шамычлан яндар, волгыдо школ-шамычым ыштыме. Ик мемнан Марийский республикыште гына йоча-шамычлан 681 школым почмо. Нине школлаште чылаже 102 тӱжем утла йоча-шамыч тунемыт. Теве тыге мемнан элыште Сталинский Конституцийын пумо права-шамыч шукталтыт.

Кеҥеж шуэш. Каникул тӱҥалеш. Нунылан каньышт эн чапле, эн сылне верлаш лагерь, санаторий, курорт-шамыч почылтыт. Тыште мемнан элын пиалан йочашт-шамыч куанен канат.

Тидлан йоча-шамыч уло йӱкышт дене тыге каласат: „**Тиде чыла мемнан. Тидым мланна мемнан партий ден правительство пуэныт. Тидым великий Сталин йолташ пуэн. Тидын нерген мемнан Конституциеш возымо. Пиалан илыш пумыжлан Сталин йолташлан тау**“.

Мемнан элыште чыла наций ик праван улыт, чыланат нуно кидым ваш кучен коммунизмыш каят. Социализм элыште пӧр'еҥ ден ӱдрамаш тӧр праван улыт. Чыла ниным Сталинский Конституциеш шӧртньӧ буква дене возымо.

Советский калыкын тыгай кугу правашт ым, пиалыштым калык тушман-кашак фашист-шамычлан ужалынешт ыле. Но нуным Ленин—Сталин партий вуйлатыме почеш советский калык разоблачитлыш да ончыкыжымат разоблачитлаш тӱҥалеш.

Мемнан задачына: чыла вере—тунеммаштат, пашаштат писе шинчан лияш. Мланна отлично да сай тунемаш тыршыман, эреак сай дисциплинан лияшна кӱлеш. Сталинский Конституциеш возымо чапле правам чаплын сулышаш верч кече еда кучедалмаш.

Армянский ССР-ын государственный гербше.

104

Шочшем-шамыч отлично тунемыт

(Йошкар-Ола чодра заводын стахановкаже Корюкина Манефа Григорьевна дене мутланымаш гыч).

Эх, ожнысо нелэ илышым шоналтем да, шинча вӱдем лектеш. Пеш шуко йӧсӧ, кочо илышым ужалтын. Мый ожнысо Вологодский губерний, Бор ялысе йорло кресаньык ешеш шочынам.

Ачам ден авам черланен колышт. Илыш эше утларак нелеме. Мый 8 ияш тулыкеш кодым. Ялыште ашнаш налше лийын огыл, садланак мыйым Ярославль олашке намиен кудалтеныт. 7 сутка шужен, йӧсланен ола мучко шортын коштым. Уремлаштак маленам. Кандашымше кечылан ик баринын ватыже мыйым вашлийын да шке декше чумен-чумен наҥгайыш. Намиймек, кок кече кочкаш пукшен огыл, вӱдым гына йӱктен. Тудо кечак 40 пырысым пукшаш да кӱмыжсовылам мушкаш шогалтыш. Пырыслан мом пукшеныт тудым кочкынам, нунын дене пырля маленам. Изиш титак паша ыштымемлан чот вурсен, кырен. Кок ий ак деч посна пашам ыштымек, чытен кертде куржым. Варажым тудо оласе пашазе-революционер Федя Иванов дене вашлийынам. Тудо мыйым пеленже налын. Яра жап годым мыйым туныктен. Федя кечывалым заводышто лийын, кастене подпольный пашам ыштен.

Ик кечын тудо мыйым шке декше ӱжыктыш да шыман тыге ойлыш:

— Тиде кечылаште тамака, корзинке, спичка ыштыме фабриклаште пашазе-шамыч шке илышыштым саемдышаш верч забастовкым тӱҥалыт. Тыланет митингыш погынышо пашазе-шамыч коклаште листовкым шаркалаш поручитлена. Полиций-шамыч кучат гын, листовкым корнышто муынам, манын каласе, нимом шинчыдымыла кой,—манын Федя ойлыш. Варажым кузе шаркалыме нерген раш умландарыш.

Завод кудвечыште кугу митинг. Мый листовко пакетым содор помышкем чыкен пашазе-шамыч коклашке пурымек, листовко-шамычым кӱшкӧ шалатен колтышым. Мардеж почеш тудо пеш вашке чыла вере шарлен кайыш. Мыйым пален кертын огытыл. Пашам сайын шуктымемлан мыйым Федя моктыш. Тиддеч вара мыят революционер-шамыч дене пырля подпольышто пашам ышташ тӱҥальым. Тунам мыйым „пионер“ маныт ыле.

Умбакыжат революционный листовко-шамычым шуко шаренам. Шолып погынымашышке эреак коштынам. Ик гана кугу нӧрӧпеш 9 еҥ-шамыч погынымашке чумыргышна. Федя кутыраш тӱҥалын велэ ыле, полиций мемнам авыренат налын. Погынымаш лиймым шпик-предатель каласен улмаш. 9 еҥ гыч 2 еҥым луэныт. Федя куржын утлен. Мемнам 7 кече йӱштӧ, луман нӧрӧпыштӧ кочде-йӱде кийыктеныт. Варажым полицийым пуштын шылын куржын улына.

15 ияш тамак фабрикыш пашам ышташ пуренам. Тылзылан 50 ырым тӱленыт. Туштат листовкым шаркаленам.

Фабрик гыч поктен луктмекышт Лысковский заводышто ыштенам.

Революций жапыште марием дене пырля добровольцлан кайышна. 1918 ийыште комбед (комитет деревенской бедноты) членлан шогенам. Вара чодра заводлаште пашам ыштен улына. Йошкар-Ола чодра заводышто пашам ышташ тӱҥалмемлан ынде 8 ий лиеш.

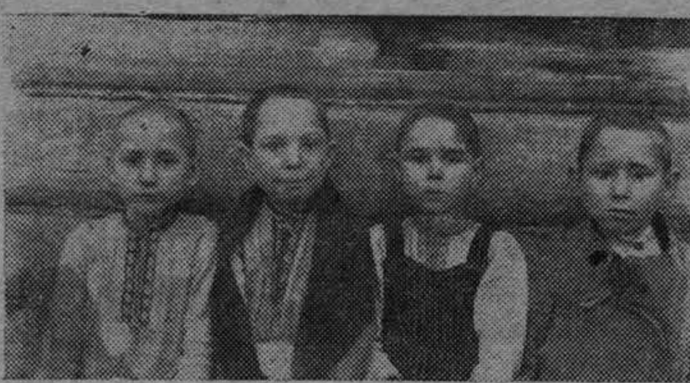
Пел ӱмырым илен улына гынат, ревезе еҥ дене тӧрак пашам ыштена. Коктынат стахановец улына. Квартир чапле, культурно илена. Ятыр гана курортыш, каныме пӧртыш миенам. Мыйым шуко гана премироватленыт. Тыгай пиалан илышыште эре илыме велэ шуэш. Тыгай пиалан эрыкым мланна коммунистический партий пуэн.

Сталинский Конституций паша ышташ, тунемаш, канаш кугу правам пуэн. Самырыклан чыла вере корно, шоҥгылан эре почот.

Мыйын ныл шочшем уло. Галина ӱдырем артистка, Миклай эргым 9-ше классыште, Анатолий 7-ше классыште, Елена ӱдырем 5-ше классыште тунемыт. Кумытынат отлично тунемыт. Шуко гана премироватлалтыныт. Нуно инженер, капитан, врач лияш шонат.

П. А. Клюкин возен налын.

МЕ ТУНЕМАШ ПРАВАН УЛЫНА

Кукнур кыдалаш школын (Шернур район) II-шо „А“ классыште отлично тунемше-шамыч. **Фото Е. Конаковын.**

МЫЙ МУЗЫКАНТ ЛИЯМ

Мый эше Пӧт'ял пелэ кыдалаш школышто тунеммем годымак музыкант лияш решитленам. Вет тиде специальность мыйым чот интересоватлен. Мӧҥгыш каем, радиом колыштам—ала-мо кумылат нӧлталтеш велэ—тиде советский музыкын йӱкшӧ дене кумыл кӱзен.

1937 ийыште мый Йошкар-Оласе музыкально-театральный училищын музыкальный отделенийышкыже тунемаш пурышым.

Вот ынде кокымшо ий мый тыште тунемам, пионер улам. Специальность мыйын—балалайке. Тудын дене мый отлично тунемын шогем. Икмыняр ий гыч мый тиде школым тунем пытарем, тунам музыкант лӱмым налам.

Мланна, советский ревезе-шамычлан, Великий Сталинский Конституций кугу правам пуэн—ме тунемаш праван улына, ме чыла лийын кертына: музыкант, инженер, летчик...

Тиде Конституцийлан, тудын творецше Великий Сталинлан могай таум каласен пытараш?

Кунам мый кугу лиям, Сталин нерген чапле муро-шамычым мураш тӱҥалам.

Масяков Миклай.

Йошкар-Ола, музыкально-театральный училище, 1-й курс.

Ленинградский консерваторий пеленсе музыкальный школышто тӱрлӧ республик гыч тунемыт. **Снимкыште:** Йошкар-Ола гыч миймыше марий йоча-шамыч.

Мӧҥгыштем сайын ямдылалтам

Ме, ростовский школьник-шамычын тӱҥалмышт почеш соревнованийышке ушнен улына ыле. Вара могай куандарыше сеҥымашна-шамыч улыт?

Мемнан классыштына рушат, марият уло. Руш тунемше-шамычлан марий йылмым тунемаш йӧсырак, садлан ме нунылан эре полшена, а нуно мланна русский язык дене сай отметкым налаш полшат. Тиде соревнованийыште сеҥымашыш лекташ мланна пеш полша.

Мыйын икымше чыryклан ик посредственно отметкат уке. Теве мый шкемын сай тунемме секретем каласем.

Школ гыч толамат, кочмек шагат жап наре вуем кандарем. Вара мӧҥгыш пумо пашам ышташ тӱҥалам. Эше ончыч угыч тачысе уроклаште тунеммынам сайын ончен лектам, шоналтем, вара пашаш пижам.

Сапаева Чачавий

Сапаева Чачавий.

Тор'ял район, Немда пелэ кыдалаш школ.

СТАЛИНСКИЙ КОНСТИТУЦИЙЫМ ПРИНИМАТЛЫМЕ ГОДЫМ

(Чрезвычайный VIII-ше Всесоюзный Совет-шамыч С'ездын делегаткаже Иванова Марина дене кутырымаш гыч

Комсомолка Иванова Марина Шернур МТС-ын ик ончыл трактористкаже. Тудым 1936 ийыште Марийский Область Чрезвычайный XI-ше Совет-шамыч с'езд Москвашке, Чрезвычайный VIII-ше Всесоюзный Совет-шамыч с'ездыш делегатлан колтен. Иванова йолташ 1936 ий 5 декабрьыште с'ездын моло делегатше дене пырля тӱняште эн демократичный, куатан Сталинский Конституцийым приниматлаш йӱклен. Тудо редакционный комиссийыште лийын.

Тиде исторический с'езд нерген, с'ездыште у Конституцийым шочыктышо кугу Сталин да тудын лишыл соратникше-шамыч нерген тудо тыге ойла:

— Чрезвычайный VIII-ше Всесоюзный Совет-шамыч с'езд 25 ноябрьыште почылто. С'ездым Михаил Иванович Калинин йолташ почо. Тудым делегат-шамыч пеш шокшын вашлийыч. Пиалан, весела илышым пушо Сталинский Конституцийын творецшын, кугу Сталинын президиумыш лекмыже годым уло зал пеш виян совым кырен, „Ура“ кычкырен вашлие.

Сталинский Конституцийым приниматлаш погынышо калыкын делегатше-шамыч тӱрлӧ йылме дене Сталин йолташым саламлышт. Делегат-шамыч Сталин йолташым йӧратымыштым, мемнан социалист родинлан мучашдымын преданный улмым ончыктышт.

Сталин йолташ у Конституций проект нерген докладым пеш сайын, раш йылме дене ыштыш. Мый вождьын кажне мутшым пешак кумыл дене колыштым.

Сталин йолташ дене вашлийын кидшым кормыштальме, пиалан илыш пумыжлан т а у ыштымем шуэш. Тиде шонымаш вашке шуо. С'ездын кокымшо кечыштыже перерыв годым мемнан деке Михаил Иванович Калинин тольо да здоровитлыш. Ме лачак кумытын — Майра (Чувашский АССР-ын трактористкаже), Ленин Орден дене наградитлыме орденоноска Егошина Елена (Мордовский АССР-ын знатный вольык ончышыжо) да мый, шкенан пашана нерген кутырена ыле. Калинин йолташат мемнан дене пырля кутыраш тӱҥале.

Тудо мыйын паша нерген, ачий ден авийын ожнысо илышышт нерген, могай калык гыч улмем ласкан гына йодышто. Мый ончыл трактористка улмем, пиалан да весела илышыште илымына нерген каласкалышым. Вара тудо мланна чылаланнат вес кечын национальный платьйым чиен толаш кӱштыш.

Вес кечын ме чыланат тугак ыштышна. Перерыв годым Михаил Иванович адак мемнан деке тольо да чыланамат вӱчкалтыш. Вара президиумыш ӱжын наҥгайыш.

Президиумышто Калинин йолташ мемнам Сталин, Ворошилов, Микоян йолташмыт дене палдарыш. Сталин йолташ шыма кидше дене мыйынат кидем шокшын кормыштале. Сталин ден Ворошилов йолташмыт мыйын марий платьем кугу интерес дене ончышт.

Варажым шерге Сталин йолташ колхоз илыш нерген йодышто.

...С'езд латик кече лие. Латик кече Сталинский Конституцийым обсуждатлышна. Тиде Конституцийын творецше—Великий Сталин. 5 декабрьыште Конституцийым приниматлыме годым кажне статьяжым, кажне мутшым пеш сер'езно, кечын ончымо да делегат-шамычлан раш умландарыме.

Сталинский Конституций социализм элысе молодежлан, тыгакак чыла шемер калыклан пеш кугу правам пуэн. Тунемаш, пашам ышташ, канаш, сайлаш мемнан правана уло. Тиде—пеш кугу пиал. Сталинский Конституций—тиде айдемын уло илышыже. Конституцийым пумыжлан социализм элын уло шемер калыкше большевик партийын вождьшо Сталин йолташлан кугу таум каласа.

Сталинский Конституций Советский йочам куштa, н у н ы н творчествыштым шара.

Колыштдымо йоча

— Тудо тӧрлаташ лийдыме,—каласыш туныктышо ӱдрамаш,—тудо йӧрдымӧ йоча, йӧршын локтылалтше.

Тудо йоча ӱмбак ужмо шудымын ончен.

Школ директор пӱкен тупыш энгертен шинче.

— Йӧра, мисс Джонс, мый тудын дене кутырем,—ойлен тудо.

Туныктышо ӱдрамаш каен.

— Шого тӧр,— директор йоча век савырнен. Йоча шинчаж дене ӱлык ончен. Тудын тӱсыштыжӧ тӱлыжгымаш койын.

— Ӱскырт йоча,—директор шӱвылжым шыжыктен.

Йоча ик секундлан шинчажым вӧлталын да директорын йыргешке гына шӱргышкыжӧ ончалын. „Мыйым перымешкет велэ. Мый тыланет ончыктем",—манын ойлымыла койын. Йочан шӱмжылан кормышталме гай чучын.

— Тый гает ӱскырт йоча-шамыч электрический пӱкеныш логалыт,—каласен директор.—Тый шакше йоча улат, тый школым позоритлет. Тыйын ачат мо дене заниматла?

— Нимо денат уке.

— Тудо пашадымылык шот дене пособийым налеш?

Йоча вуйжым рӱзалтен.

— Да.

— Да, сэр,—кечкыжын директор.

Йоча шып лийын.

— Тый совестьдыме пинеге! Тыйын ават эрла мый декем толжо. Умлышыч?

— Тудо толын ок керт.

— Тудлан толашыже кӱлеш.

— Тудо толын ок керт,—йоча ӱскыртланен адак уэш ойлен.

— Молан?

— Тудо черле.

— Тый шойыштат!

Йоча чот мыскылмылан йошкарген, вик директорын шинчашкыже ончен.

—Мый ом шойышт,—ойлен тудо.

— Тугеже тек тыйын ачат эрла мый декем толеш.

— Тудат толын ок керт.

Директор кресла гыч кынел шогалын.

— Керек мо лийже, но тыйын ачат эрла мый декем толжо. Умлет?

Йочан мушкындыжо чумырген.

— Тудо толын ок керт,—йоча уэш ойлен.

Директор креслаш волен шинчын да звонитлен. Служащий пурен шогалын.

— Кондо розгым.

— Тугеже тыйын ачат толын ок керт,—директор мыскылен ойлен.—Тыйын ачат пособий дене ила, но толын ок керт. Тыйын ачатын яра жапше моткоч шуко. Ала тыйын ачат пашам ышта, адак пособийымат налеш? Тидым тергаш кӱлеш.

— Тудо паша деч посна ила. Тудлан йоча-шамычым да черле авам ончашыже верештеш.

Йоча директорым йӱлышӧ шинчаж дене ончен да мушкындыжым эшеат чумыртылын. „Мыйым тӱкен ончышко велэ",—тудо шкаланже ойлен.

Служащий пурен шогалын. Тудын пашаже икте гына улмаш: титакан школьник-шамычым кыраш.

— Вот, мистер Хеген,—ойлен директор,—тыйын ончылнет ӱскырт, колыштдымо йоча. Тудын ӱмбак ончал велэ. Тудо ятыр жап школыш коштын огыл. Тудым тӧрлатыме заведенийыш колташ кӱлеш.

— Да, сэр,—служащий келшен.

Йоча савырнен да окнаш ончаш тӱҥалын. „Шуйыза умбакыжат тидымак, лӱдыктылза, орландарыза мыйым. Мый тендан деч ом лӱд. Колтыза мыйым тӧрлатыме заведенийыш",—шонен тудо.

— Ончо мый декем, локтылалтше йоча,—директор кечкыжын.

Омса почылтын да пурышо служащий директорлан каласен:

— Тыланет эр кочкыш ямде.

— Тудым тышке кондо,—директор вашештен.

Директор пакетым почеден да тушеч икмыняр бутербродым луктын. Теве кленчаште шӧр. Директор шӧрым стаканыш опталын. Йоча тудын кажне тарванылмашыжым эскерен. Тудын онглашыже чытырен. Теве персик. Вот олма. Адак когыльо. Йоча тӱрвыжым пурын. Вот ынде ятыр кече лиеш, тудо нимом кочкын огыл. Кенета тудо пырдыж велыш савырнен да шортын колтен.

— Мый тудын ӱскыртлыкшым коранген кертам манын мый шинченам,—директор служащийлан шинчажым пӱалын ойлен.—Мланем тудын дене изиш кутыраш гына кӱлеш ыле.

Льюис Аллэн.

(„Дейли Уоркер" гыч).

ФРАНЦИЙЫШТЕ ВСЕОБЩИЙ ЗАБАСТОВКО ЛИИЫН

Францийысе пашазе ден служащий-шамыч 30 ноябрьыште забастовкым ышташ решитленыт. Тиде забастовко Даладье вуйлатыме правительствын чрезвычайный декретше ваштареш ыштатлеш. Нунын декретышт капиталист-шамычлан велэ йӧра, пашазе-шамычын илышыштым саемдаш ок полшо.

Коммунист-шамыч да калык фронтын партийже партий ден служащий-шамычым организованно выступленийлан ямдылат. 30 ноябрьыште 4 час эр гыч чыла поезд-шамыч шогалыт. Нуно 7 час кас марте тарванен огытыл. Железнодорожник-шамыч пашам кудалтен, кӱртньӧ корным фашист-шамыч деч араленыт.

Забастовкышто оласе чыла транспорт пашазе, шофер, почто, телеграф, радио пашазе-шамыч участвоватлат.

Даладье да министр шамыч забастовкым уло вийышт дене кӱрлаш шонат гынат, пашазе шамыч всеобщий забастовкым виян эртарат.

Забастовкышто участвоватлыше чыла государственный служащий-шамычым паша гыч коранге нерген приказым лукмо. Заводчик ден фабрикант-шамыч шуко пашазе-шамычым луктын колтат. Ренон заводшо гыч 28 тӱжем пашазе-шамычым луктын колтымо. Чыла тиде пашазе-шамычым ок лӱдыктӧ. Нуно шкеныштын кугу виййыштым ончыкташ ямдылалтыт.

Снимкыште: Китайский войска стройышто.
Фото Р. Карменын (Союзфото)

Чыла нерген

◆ Лунхуачэн олаште (Шаньси провинция) японец-шамыч 6 тунемшым да 3 туныктышым штык дене шуралтеныт.

Нуно школьник-шамыч деч тетрадь ден книга-шамычым шупшын налмек школ лишне костерым ылыжтеныт.

◆ Кум английский бомбардировщик-шамыч нигушак шинче чоҥештеныт,нуно тораш каймаштеу тӱнямбал рекордым шынденыт. Коктын 48 часлан 7.162 мильым (1 миль—1,6 километр), кумышыжо 6.332 мильым каеныт.

Советский Союзышто

Снимкыште: Киевыште УССР Верховный Совет сессионный залын зданийже.
Фото Н. Разниченкон (Союзфото)

ДЖАМБУЛ МОСКВАШТЕ

30 ноябрьыште Москвашке Казахстанын калык мурызыжо, орденоносец Джамбул Джабаев толын. Вокзалыште калык мурызым кызыт Москваште улшо Казахский ССР Совнарком председатель Ундасынов йолташ, писатель ден поэт, литературный институтышто тунемше казах-студент-шамыч вашлийыныт.

Джамбул столицыш шкенжын „Суранши Батыр" кугу поэмыжым конден. Пытартыш жапыште Джамбул „Песня о героях озера Хасан", „Песня о Сталинской Конституции", молымат возен.

Москваште Джамбул икмыняр кече лиеш.

Вашке „Родина" самолет тайга ӱмбач чоҥешта

Те,йоча-шамыч, „Родина" самолетым тайгаш кодымым шинчеда. Тудо куп кылмымешке тарванен каен ок керт.

Кызыт куп ий дене петырнен. Самолет дек борттехник Богданов вуйлатыме почеш бригаде толын. Еҥ-шамыч грунтым шареныт да самолетым купеш пижше часть-шамычшым ойыреныт. Кызыт самолет нӧлталме да лӱмын ыштыме подушкыш шындыме. Икмыняр кече гыч „Родина" тайга ӱмбак тарвана.

Республиканский Испанийын йочаштлан СССР пашазе ден служащий-шамычын продовольственный полышышт

Профессиональный Союзшамычын Всесоюзный Центральный Советше, погымо окса дене республиканский Испанийсе йоча-шамычлан:

1. Кумшӱдӧ тӱжем пуд шыдаҥым;
2. шӱдӧ тӱжем банке шӧр ден шылан консервым;
3. тӱжем пуд сливочный ӱйым;
4. вич тӱжем пуд сакырым налын, Испанийышке колташ пунчалын.

Изак-шоляк отлично тунемыт

Шарипов Талгат ден Шарипов Рафгат изак шоляк улыт. Нуно Шор-Унчо пелэ кыдалаш школышто тунемыт. Талгатше 7-ше классыште, Рафгатше — 5 ше классыште.

Нуно коктынат шинчымашыштым нӧлташ чот тыршат, отметкышт чыла отлично гына.

Охотин И. Г.

Морко район.

БГСО значоклан нормым сдатлышна

Мемнан школышто БГСО кружок пашам сайын ышта. Нормо-шамычым Егоров сайын умылтара. Шукерте огыл 33 тунемше БГСО значоклан нормым сдатлышт.

Малинин Коля.

Пектубай район, Чирке кыдалаш школ.

Йошкар-ола. ВЛКСМ-ын XX идалыкше лӱмеш педучилищын общежитийже.

105

Школ корнышто

В. Рожкин

Теле эр. Кава гыч коклан лум пырче-шамыч тӱрлын калыргылын мландыш йогаш тӧчат. Мардеж укелан кӧра пушенге-шамыч ала мом шонышыла шып шогат. Лачак йошкар оҥан ӧрыш-шамыч вуй ӱмбачын мотор мурыштым муралтен, „быр“ да „быр“ чоҥештыл эртат. Адак рвезе-шамычын шургышо йӱкыштым колын, Макар Иыванын ола пийже капка ончыко лектын „ам-ам“ ыштен оптал-та.

Корембал велым Эчей, Семон, Самуш, изи Ольош, адак моло йоча-шамычат ял вошт йолташым кычкырен каят.

— Онто-он, теве шкетыв кодат. Вашке ле-ек!—кычкыраш йӧратыше Семонын йӱкшӧ шокта.

— Марина, Ориш, лекса!..

Вич минут чоло жап гыч йоча-шамыч тӱшкан лийыч.

П. Клюкинын сӱретше.

— Таче чыланат улыда?—Эчей йодыштеш. Вара рад дене шотлен лектат, ик йоча ыш лек.

— Кӧ икте уке?

— Микал Серге дыр. Тӧвӧ уна пеш куржын толеш, мераҥ упшыж дене мераҥ гаяк велэ коеш,—ала кӧ тӱшка гыч пелештыш. Вара чыланат школ корно дене каяш тарванышт.

Тыге школышкат толыв пурышт. Эчей гына пӧртончылан шоген кодо. Тудо Иван Ивановичым вучен шога. Иван Иванович квартир гыч школ пӧртончыко ошкыл кӱзыш.

— Здравствуйте, Иван Иванович!

— Здравствуйте! — шыргыжалын тудат вашештыш. Вара коктын мутланен школышко пурышт.

Эчей тений 7-ше классыште тунемеш. Ныл ий лиеш тудо пионерыште шога. Школышто первой отличник. Кызыт отряд совет председательлан пашам ышта. Эчейым тунемше йоча-шамыч чот йӧратат. Тудо моло гае шке дечше изиракым нигунамат ок шӱрдыл, шыман гына шымата.

Эчейым отряд совет председательлан сайлыме деч вара школышто шокшо кочкышат саемын. Шӱрышкӧ ковыштам, [illegible]ганым, кеҥырым пареҥгым, йытын ӱйым пыштыме дене шӱр тутло лиеш. Кочмет годым кидыштет совлат модеш велэ.

Пырдыж газетат тылзылан кок гана лектеш. Газетышке ребус, шараде, сӱрет-шамыч пурталтыт да отличнын тунемше шамыч нерген возат. Школышто 90 йоча гыч пелыже утла „Ямде лий“ газетым налын, лудын шогат. Йошкар пусакыште шашке, шахмат, домино модыш деве модыт. Южо кечын шӱвыр шоктышо Папай Петрым йошкар пусакышке ӱжыктат. Шӱвырзӧ Петрат йоча-шамычлан тӱрлӧ муро-шамычым шоктен пуа.

Школышто отрядыште пашам сай ыштыме дене школыш коштмаш 98,2 процентлан кӱзен. Школышто перемен веселан эрта. Школ весела, школым йоча шамыч йӧратат.

Палыдыме еҥ

— Ыде эрла сай каласен кертам. Эчей, пеш сай умландарышыч, — манеш Самуш. Вара географий картым пыштышат, марий йылме дене урокым ямдылаш тӱҥале.

— Чеверын, Самуш!

— Чеверын, Эчей, сай кае!—Самуш вашештыш. Капкам лекшыжла Эчей Самуш верген тыге шона: „Ыде Самуш географий дене сай тунемаш тӱҥале. Кас йыда полшаш коштмем арам ыш лий: кодшо урокыштат географий дене сай отметкым нале“...

Тӱнӧ поран шӱшка. Корным ялт пургыштен шынден, ошкылашат чука лийын. Шыде мардеж пече воктен „шой и ик“ шӱшкен эрта, я пушенге деке шуэшат, сырен укш парчашке кержалтеш, кӱрлшаш семын рӱза. Эчей мӧҥгышкӧ ошкыл пура. Поран дене пелэ петырналтше тер кышам ужеш. Вара эре тер кышам тошкен, кудовечышке пурен кайыш. Леваш йӱмалне шем имньым ужеш. Туарен шогалтыме имне шудым кочкын шога. „Кӧ тугай толын, вашкерак пӧртышкӧ пурышаш“, — ораж дене Эчей пелештышат, содор пӧртышкӧ пурыш.

Ӱстел коклаште йошкар пондашан марий чайым йӱын шинча. Саҥгаже куптыргышо. Умша тарватымыже годым куптыргышо лодо-шамыч кӱшкӧ да ӱлыкӧ вӧлталтыт.

Эчейын ачаже—Сакар саде марийлан чарка дене темен аракам йӱкта. Тудо еҥ чаркам велшаш семын онча. Чаркаште чӱчалтыш кодыде йӱэшат, „ах, хорошо“ малден Эчейын ачажлан чаркам кучыкта.

— Эчей, тол кочкаш,—аваже кычкыра. Эчеят кидшым мушкын кочкаш шинче. Эчей йышт саде марийым палаш тӧчен онча.

— Ну, Сакар кум, икечысе ойлымо пашанам тудо кечешак кодена мо, кузе шонет тый?—лывыргаш тӱҥалше йылмыж дене йошкар пондашан марий кутыраш тӱҥале. Тиде ойлан Сакар вашмутым ыш пу, самовар шеҥгечын гына парняжым рӱзалтыш. Йошкар пондашан марият шып лие. Эчей тидым шижын ӱстел кокла гыч кочкын лекте, вара аваже деке миен шинче. Шыпак аваже деч: „Тидыже кӧ тугай айдеме?“—йодеш. „Тиде Куэр ял Пире пӱ Йыван, ачатын кумаже лиеш“,—аважат Эчанлан йыштак каласыш. Кенета Эчей марий велыш ончал колтыш.

П. Клюкинын сӱретше.

Саде еҥет лачак Эчейыв ачаж дене воштылын, чаркаштым ваш перен, „Еще раз на здоровье“ манын вӧлтал-вӧлтал колтышт. ТувамЭчей воштылшо еҥын ӱмбалан кушшо кужу пӱйжым ужо. „Чынак пӱйжӧ пеш шучко, йӧршеш пире пӱ гаяк улмаш“,—шона Эчей.

Умбакыже вес №-што лиеш.

Урок деч вара

Тыланда мом шинчыман

„Урок деч вара“ отделыш кече еда 20—30 материал-шамыч толыт. Тушко йоча-шамыч туштым, шарадым, задачым, метаграммым, анаграммым, кроссвордым, чайнвордым, лабиринтым, головоломкым, ребусым, логогрифым, тӱрлӧ йодыш-шамычым, газетыш печетлыме задаче-шамычым палымышт нерген возат. Но ятырышт газетышке пурташ огыт йӧрӧ. Молан? Теве тиде йодышлан ме таче умылтарена.

Южо йочашт, „Ямде лий“-ыш, моло газет ден журнал шамычыш 1-ше 2 шо классыште тунемше-шамычын книгашкышт пуртымо тушто, задаче-шамычым колтылыт. Теве примерлан Казаков Андрий (Роҥго район, Шогаль кыдалаш школ), Семенов Васлий (Роҥго район, Руя-Сола ПКШ). Адак пеш куштылго задаче-шамычым изи кагаз ластыкеш возат да колтат. Южгынам эше фамильым але лӱмым огыт ончыкто, адресат ок лий. Тыгай серыш дене нимомат ышташ ок лий. Туштым те эре калыкыным велэ (народные загадки) колтеда—тиде сай. Адак туштым шкеат воз аш лиеш. Задачымат шке шонен возыман, но куштылгым огыл—нелым.

Мемнан ятыр деткорна-шамыч „Урок деч вара“ отделыш пеш сай материал-шамычым колтат. Теве: Токмурзин Владимир (Тат. АССР, Красный Бор район), Яковлев Йыван (Морко район), Тойбахтин Миша (Уд. АССР), Николаев Юрик (Сотнур район, Пӧт‘ял ПКШ), молат. Нуно материалым арун, кагазын ик могырешыже велэ возат. Адак нунын серышышт пеш сай содержаниян лийыт. Нуно моло семын карандаш дене изи ластыкеш огыл, а чернила дене возат.

„Урок деч вара“ отделыш возышо-шамычлан мом шинчыман? Теве мом: 1. Печетлалтше задаче шамычым палет гын, тудо № ысе чыла задачым палымет нерген возо. Ик-кок задачым велэ палет гын, ме фамилетым газетеш огына ончыкто. 2. Задаче-шамычет куштылго (вашке палыман) ынышт лий. Задачетлан обезательне ответ лийман, вет ответым редакцийлан шинчашыже кӱлеш. 3. Шолышт возымо задачым редакций газетышке пурташ ок тӱҥал. 4. Фамилетым, лӱметым, школысо адресетым, тыгак мӧҥгысӧ адресетымат ончыкташ кӱлеш.

Теве тыланда мом шинчен шогыман.

„ЯМДЕ ЛИЙ“ ГАЗЕТ РЕДАКЦИЙ.

Шараде

Пӱнчӧ велен первой слог,
Кокымшым—
Сурт кайык ойла.
Чылаже—шучко илыше.

Казанцев Толя.
Удм. АССР, Каракӧл район.

Географический йодыш

Мемнан элыште ик ерыш тыгай эҥер йоген пура: тудым мӧҥгешла лудат гынат, ок вашталт. Могай эҥер могай ерыш йога?

Петров Миклай.
Тошто-Тор‘ял кыдалаш школ.

Ӱнямбал шахматный турнир пытен

П. Керес. Р. Файн. М. Ботвинник.

Эн самырык-шамычын сеҥымышт

22 кече жапыште тӱнясе 8 тале шахматист-шамычын турнирышт эртыш.

Первой ден кокымшо верым Эстонийын чемпионжо Пауль Керес ден Ройбн Файн (США-н гроссмейстерже) налыныт. Кумышо верыште Михаил Ботвинник (СССР). Керес ден Файн пӱтынь турнирыште 14 очком налын кертшаш гыч $8\frac{1}{2}$ очком, Ботвинник $7\frac{1}{2}$ очком погеныт. 4-ше, 5-ше да 6-шо верым Алехин (Франций), Ржешевский (США-н чемпионжо) да Эйве (Голландий) пайленыт. Нунын очкошт 7 гыч. 7-ше верыште Капабланка (Куба), тудын 6 очкожо уло. Пытартыш верыште Флор (Чехословакий)—$4\frac{1}{2}$ очко.

Ответ-шамыч

(55 ше №-ым ончо)

Задаче

11	6	13
12	10	8
7	14	9

Цифр-шамычым тыге шындылаш кӱлеш.

Тушто-шутко-шамыч. 1. Ок керт: ойлен ок мошто. 2. Омым ужаш лиеш.

Шараде. Минск.

Тиде №-ысе чыла задаче-шамычлан ответым чын колтеныт: Милютин Йогор, Никитин Сергей (Косолоп район, Елеево пелэ кыдалаш школ).

Отв. редактор— И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—955. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.